

Stenografični zapisnik

šeste seje

deželnega zbora kranjskega

v Ljubljani

dné 29. septembra 1883.

Nazoči: Prvosednik: deželni glavar grof Gustav Thurn-Valsassina. — Vladina zastopnika: Deželni predsednik baron Andrej Winkler in c. kr. okrajni glavar grof Anton Pace. — Vsi člani razun: knezoškof dr. Janez Zlatoust Pogačar, dr. vitez Ljudevit Gutmannsthal-Benvenuti, dr. Gust. Mauer, vitez Josip Schneid-Treuenfeld, dr. Robert pl. Schrey-Redlwert, ekszellenca baron Josip Schwegel.

Dnevni red:

- 1.) Branje zapisnika 5. seje deželnega zbora dné 25. sept. 1883.
- 2.) Naznanila zborničnega predsedstva.
- 3.) Utrjevanje samostalnega predloga deželnega poslanca gosp. dr. Zarnika zaradi poprave statuta mesta Ljubljanskega.
- 4.) Utrjevanje samostalnega predloga dež. poslanca gosp. Kluna zaradi dajanja ženitovanjskih oglasnic.
- 5.) Poročilo finančnega odseka o proračunih deželnih dobrodelnih zakladov za l. 1884. (priloga 26.)
- 6.) Ustna poročila finančnega odseka:
 - a) o računskem sklepu zemljiško-odveznega zaklada za l. 1882. (priloga 4.);
 - b) o proračunu deželno-kulturnega zaklada za l. 1884. (priloga 11., podpriloga A.);
 - c) o računskem sklepu deželno-kulturnega zaklada za l. 1882. (priloga 10.)
- 7.) Ustno poročilo odseka za letno poročilo:
 - a) o deželnej šeststoletnici, pag. 8—19;
 - b) o § 1., pag. 19—23, in § 8., pag. 131—133, od marg. štev. 30—40.
- 8.) Ustna poročila finančnega odseka o peticijah:
 - a) Matija Hiti-ja za pokojnino;
 - b) županstva v Kočevji za podporo tamošnji lesorezni šoli;
 - c) Kleinmayer-ja in Bamberg-ja za podporo za izdavanje slovenskih učnih knjig;
 - d) društva dijakov kmetijske višje šole za podporo;
 - e) društva za oskrbovanje bolnih dijakov na Dunaji za podporo;
 - f) podpiralnega društva pravnikov na Dunajskem vseučilišči;
 - g) C. Sellak za podporo za izdelavanje čipek v Zireh;
 - h) podpiralnega društva slovanskih vseučiliščnikov v Gradcu za podporo;

Obseg: Glej dnevni red in samostalni predlog gospoda dr. Zarnika.

Seja se začne ob 20. minuti črez 10. uro dopoldne.

Stenographischer Bericht

der sechsten Sitzung

des krainischen Landtages

zu Laibach

am 29. September 1883.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann Gustav Graf Thurn-Valsassina. — Vertreter der k. k. Regierung: Landespräsident Andreas Freih. v. Winkler und der k. k. Bezirkshauptmann Anton Graf Pace. — Sämmtliche Mitglieder mit Ausnahme von: Fürstbischof Dr. Johann Chrysostomus Pogačar, Dr. Ludwig Ritter v. Gutmannsthal-Benvenuti, Dr. Gustav Mauer, Josef Ritter v. Schneid-Treuenfeld, Dr. Robert Schrey-Ebler v. Redlwert, Excellenz Freiherr v. Schwegel.

Tagesordnung:

- 1.) Lesung des Protokolls der 5. Landtags-Sitzung vom 25. Sept. 1883.
- 2.) Mittheilungen des Landtags-Präsidiums.
- 3.) Begründung des selbstständigen Antrages des Landtags-Abgeordneten Herrn Dr. Zarnik auf Aenderung des Statutes der Stadt Laibach.
- 4.) Begründung des selbstständigen Antrages des Abgeordneten Herrn Klun, betreffend die Erfulgung von Ehemelbzetteln.
- 5.) Bericht des Finanzausschusses über die Voranschläge der Landeswohlthätigkeitsfonde pro 1884. (Beilage 26.)
- 6.) Mündliche Berichte des Finanzausschusses:
 - a) über den Rechnungsabschluss des Grundentlastungsfondes pro 1882 (Beilage 4);
 - b) über den Voranschlag des Landesculturfondes pro 1884 (Beilage 11, Subbeilage A);
 - c) über den Rechnungsabschluss des Landesculturfondes pro 1882 (Beilage 10).
- 7.) Mündlicher Bericht des Rechnungsberichts-ausschusses:
 - a) über die Landes-Jubelfeier, pag. 8—19;
 - b) über § 1, pag. 19—23, und § 8, pag. 131—133, Marg. Nr. 30—40.
- 8.) Mündliche Berichte des Finanzausschusses über Petitionen:
 - a) des Mathias Hiti um Gnadenpension;
 - b) des Gemeindevorstandes Gottschee um Subvention für die Holz-Industrieschule;
 - c) des Kleinmayer und Bamberg um Subvention zur Herausgabe slovenischer Unterrichtsbücher;
 - d) des Vereines der Studierenden der Bodenculturhochschule um Unterstützung;
 - e) des Wiener Vereines zur Pflege kranker Studirender um Unterstützung;
 - f) des Vereines zur Unterstützung der Hörer der Rechte an der Wiener Universität um Unterstützung;
 - g) der C. Sellak um Unterstützung für die Spitzenfabrication in Saitrach;
 - h) des Unterstützungs-Vereines der slovenischen Universitäts-Schüler in Graz um Unterstützung;
 - i) des Bergakademiker-Vereines in Leoben um Unterstützung.

Inhalt: Sieh Tagesordnung und den selbstständigen Antrag des Herrn Dr. Zarnik.

Beginn der Sitzung um 10 Uhr 20 Minuten vormittags.

Deželni glavar:

Potrdim, da je slavni zbor sklepčen in otvorim sejo. Prosim gospoda zapisnikarja, da prebere zapisnik zadnje seje.

1.) Branje zapisnika pete seje deželnega zbora dné 25. septembra 1883.

1.) Lestung des Protokolls der fünften Landtagsitzung vom 25. September 1883.

(Zapisnikar bere zapisnik zadnje seje v slovenskem jeziku — Der Schriftführer liest das Protokoll in der letzten Sitzung in der slovenischen Sprache.)

Ako ni ugovora (nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich), je zapisnik sprejet.

2.) Naznanila zborničnega predsedstva.

2.) Mittheilungen des Landtagspräsidenten.

Landeshauptmann:

Ich habe die Ehre, dem hohen Hause eine Note des hohen Landespräsidiums mitzutheilen (bere — liest):

Nr. 2248/Pr.

Note.

Am 4. Oktober l. J. als am Allerhöchsten Namens-tage Seiner k. und k. Apostolischen Majestät wird der Herr Fürstbischof von Laibach in der hiesigen Domkirche um 10 Uhr vormittags ein feierliches Hochamt abhalten.

Ich beehre mich, den löblichen Landesausschuß zur Theilnahme an dieser kirchlichen Feier mit dem Ersuchen höflichst einzuladen, diese Einladung auch den Mitgliedern des eben versammelten Landtages mittheilen zu wollen.

Laibach am 29. September 1883.

Der k. k. Landespräsident:

Winkler.

An den löblichen Landesausschuß in Laibach.

Slavni dež. zbor je s sklepom od 22. okt. 1881. l. in 9. oktobra 1882. l. naprosil deželno vlado, da bi se sistemizirale 3 službe c. kr. gozdarjev za Kranjsko in da bi se za umno pogozdovanje določila subvencija, iz katere bi se dajala darila tistim, kateri se s tem posebno dobro pečajo, in pa tudi, da bi se predložil načrt za pogozdenje Krasa.

Mit Zuschrift vom 24. September 1883 des hohen Landespräsidiums wird eröffnet, daß zufolge Verordnung des hohen Ackerbauministeriums vom 27. Juli l. J. für Krain nebst dem Landesforstinspector 4 Berufsförstertechniker und 10 Forstwärte für die politische Verwaltung bestimmt find. (Klici: Dobro! — Rufe: Bravo!) Außerdem können in Gemäßheit jener Verordnung Forsttechniker der Staatsverwaltung und Privatforsttechniker als delegierte Forst-inspectioncommissäre gegen eine Pauschalvergütung verwendet werden.

Weiters theilt die hohe Landesregierung im gleichen Erlasse Aufschlüsse über die gewünschten Geldprämien für größere und vorzüglich gelungene Aufforstungen mit.

Sinsichtlich der Vermehrung ärarischer Saatschulen übermittle die hohe Landesregierung eine betreffende Aufse-rung des k. k. Landesforstinspectors.

Belangend die Aufforstung des hierländigen Karst-gebietes legt die hohe Regierung vor einen Gesetzentwurf betreffend die Karstaufforstung in Krain. Dieser Geset-entwurf wurde ausgearbeitet über Aufforderung der hohen Landesregierung von der k. k. Bezirkshauptmannschaft in Abelsberg, im Einvernehmen mit mehreren Gemeindevor-ständen und Vertrauensmännern, hiebei liegen auch Bestim-mungen zum betreffenden Gesetzentwurfe. Zugleich folgt mit auch ein Abdruck des Karstaufforstungsgesetzes vom 27. De-zember 1881, gültig für das Gebiet der Stadt Triest, und endlich ein Entwurf des Karstaufforstungsgesetzes, welcher als Regierungsvorlage im Görzer Landtage eingebracht wurde, also ein Entwurf der Karstaufforstung für die gefürstete Grafschaft Görz und Gradiska.

Diese Behelfe bieten Stoff genug zur Verfolgung dieses Gegenstandes.

Opozorujem slavni deželni zbor na § 3. letnega poročila o deželni kulturni zadevi št. 17, v kateri se pravi v 2. alineji (bere — liest):

«Deželni odbor naznanil je ta sklep c. kr. deželni vladi z dopisom dné 12. januarja l. 1883. ter naj-nujnejše prosil, da bi c. kr. deželna vlada kar najhitreje rešitev te zadeve na Najvišjem mestu dobrohotno pri-poročala. C. kr. deželna vlada na ta dopis še ni od-govorila.»

To več ni veljavno, ker smo ravnokar o ome-njenih zadevah sprejeli dopis.

Poslanec Detela:

Usojam se predlagati, da se ta dopis izroči go-spodarskemu odseku v poročanje.

Deželni glavar:

Jaz tudi mislim, da bi se to izročilo gospodar-skemu odseku; ako ni proti temu ugovora (nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich), se izroči gospodar-skemu odseku.

Slavnemu deželnemu zboru dospele so sledeče peticije:

Jaz izročim prošnjo zastopnikov srenjskih in šol-skih občine Jeseniške za podporo za nakup šolskega poslopja.

(Izroči se finančnemu odseku — Wird dem Finanz-ausschuße zugewiesen.)

Jaz izročim: Oberrealschuldirection in Laibach über-reicht das Gesuch des Schulbiener's Johann Stube um Quinquennalzulagen.

(Izroči se finančnemu odseku — Wird dem Finanz-ausschuße zugewiesen.)

Jaz izročim prošnjo občine Dobliče gledé pod-pore za zgradbo nove šole.

(Izroči se finančnemu odseku — Wird dem Finanz-ausschusse zugewiesen.)

Jaz izročim pritožbo županstva na Blokah zoper napravo mitnic.

(Izroči se gospodarskemu odseku — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Jaz izročim: Gesuch des landchaftlichen Portiers Jakob Bitfo um Vergebung in den Ruhestand.

(Izroči se finančnemu odseku — Wird dem Finanz-ausschusse zugewiesen.)

Gospod deželni poslanec Lavrenčič izročil je prošnjo občinskega zastopa v Podkraj nad Vipavo, naj se dolg 200 gold. normalnemu šolskemu zakladu pregleda in odpusti.

(Izroči se finančnemu odseku — Wird dem Finanz-ausschusse zugewiesen.)

Gospod dež. poslanec dr. Zarnik izročil je prošnjo Marjete Pintarjeve, da bi se bolniški stroški po bratu Andreju Pintarju odpustili.

(Izroči se finančnemu odseku — Wird dem Finanz-ausschusse zugewiesen.)

Gospod deželni poslanec Šuklje izročil je prošnjo kmetijske podružnice v Novem mestu za ustanovitev kmetijske ali vsaj sadje- in vinorejske šole na Dolenjskem.

(Izroči se gospodarskemu odseku — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Gospod deželni poslanec Dev izročil je prošnjo Karoline Hočvarjeve, učiteljske vdove za pokojnino.

(Izroči se finančnemu odseku — Wird dem Finanz-ausschusse zugewiesen.)

Gospod deželni poslanec dr. Poklukar izročil je prošnjo občine Gorjanske za podporo tamošnje čipkarske šole.

(Izroči se finančnemu odseku — Wird dem Finanz-ausschusse zugewiesen.)

Gospod deželni poslanec dr. Poklukar izročil je prošnjo učitelja M. Ranta v Premu, da se nadaljuje poučevanje učiteljev na Slapski šoli v kmetijstvu.

Poslanec dr. Vošnjak:

Prosim, da bi se ta peticija nobenemu odseku ne dajala, ker je deželni zbor že to stvar rešil in sklenil, da se bo dotični kurz prihodnjega leta nadaljeval.

Poslanec dr. Poklukar:

Jaz sem bral dotično prošnjo, katera je res dobro vtemeljena ter povdarja potrebo, da se ta poduk nadaljuje in da se starejši učitelji v kmetijstvu toliko podučé, da bodo mogli tudi sami v kmetijstvu podučevati. To bi gotovo ne škodilo. Prošnja je tedaj v tem smislu sestavljena in je zarad tega vse hvale vredna. Jaz bi želel, da se ta prošnja oddá finančnemu odseku.

Deželni glavar:

Ako ni ugovora (nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich), se ta prošnja oddá finančnemu odseku.

Gospod deželni poslanec Svetec izročil je prošnjo občine Šmartno, Litija in Trebelevo, naj se obrok za povrnitev 1500 gl. normalno-šolskemu zakladu podaljša.

(Izroči se peticijskemu odseku — Wird dem Petitionsausschusse zugewiesen.)

Stenografično poročilo IV. seje deželnega zbora je dogotovljeno; ako kdo gospodov poslancev želi to poročilo pregledati, naj to stori v dotični kanceliji.

Gospod deželni poslanec dr. Vošnjak s tovariši je stavil samostalni predlog. Prosim gospoda zapisnikarja, da ga prebere.

(Zapisnikar bere — Schriftführer liest:)

Slavni deželni zbor naj sklene:

Deželnemu odboru se naroča:

1.) da poizveduje po uzrokih, vsled katerih kmečki stan čem dalje tem huje materialno peša in propada, in da v ta namen

a) si priskrbi potrebne statistične izkaze o zadolženji kmečkih posestev, o številu eksekutivnih dražeb na kmetih in zarad česa so se vršile, o znesku občinskih, okrajnih in družih priklad, o visokosti obresti itd.,

b) sklicuje enketo iz zastopnikov deželnega zbora, c. kr. kranjske kmetijske družbe in izvedenih zapupnih mož iz kmetov, h kateri enketi naj povabijo tudi c. kr. deželno vlado, da delegira svoje zastopnike;

2.) da na podlagi dobljenih statističnih podatkov in enketnihi sklepov deželnemu zboru v prihodnji sesiji predlaga svoje nasvete, kako bi se dalo zboljšati materialno stanje kmečkega stanu.

Ljubljana, 26. septembra 1883.

Dr. Vošnjak, L. Svetec, Klun, dr. Zarnik, Murnik, dr. Papež, Oton Detela, dr. Bleiweis, dr. Sterbenc, Grasselli, P. Pakiž, M. Lavrenčič, B. Mohar, Dev, dr. Mosché, dr. Dolenec, J. Kersnik, dr. Samec, V. Pfeifer, Šuklje.

Deželni glavar:

Ta samostalni predlog se bo v prihodnji seji na dnevni red postavil, v katerej bom gospodu predlagatelju dal besedo za utrditev tega predloga.

Drugi samostalni predlog izročen je po gospodu poslancu Šukljeju s tovariši.

Prosim gospoda zapisnikarja, da ga prebere.

(Zapisnikar bere — Schriftführer liest:)

Podpisani predlagajo: Slavni deželni zbor naj sklene:

Deželnemu odboru se naroča, da v prihodnji sesiji deželnemu zboru stavlja nasvete o ustanovi poljedelske — oziroma vinorejske šole na Dolenjskem.

V Ljubljani, 29. septembra 1883.

Prof. Fr. Šuklje, dr. Mosché, P. Pakiž, Braune, Dev, V. Pfeifer, dr. Sterbenc, dr. Samec, dr. Dolenec, Klun, Oton Detela, dr. Papež, dr. Zarnik, L. Svetec, K. Rudež.

Deželni glavar:

Za utrditev tega predloga bom tudi v prihodnji seji besedo podelil.

Besedo dam gospodu deželnemu predsedniku.

Landespräsident Freiherr v. Winkler:

Ich werde mir erlauben, dem hohen Hause mitzutheilen, daß mir soeben ein Erlaß vom hohen Handelsministerium, betreffend die gewünschte Errichtung einer Haltestelle auf der Kronprinz-Rudolfsbahn bei Radmannsdorf zugekommen ist. Bekanntlich ist in der vorjährigen Session in der Sitzung vom 25. September im hohen Hause eine Petition der Stadt Radmannsdorf wegen der Errichtung einer Eisenbahnpersonenhaltestelle bei Radmannsdorf zur Verhandlung gekommen, und es hat diese Petition ihre Erledigung dahin gefunden, daß dieselbe von Seite des hohen Hauses der Regierung zur eingehenden Würdigung abgetreten worden ist.

Es ist nun diesbezüglich ein Erlaß des hohen Handelsministeriums, gerichtet an die k. k. Direction für Staats-Eisenbahnbetrieb, herabgelangt, welcher lautet (here — liest):

Nr. 30 295.

An

die k. k. Direction für Staats-Eisenbahnbetrieb
in

Wien.

Das mit dem Berichte vom 13. August 1883, Z. 24 955, vorgelegte Project für die Errichtung einer Personenhaltestelle «Radmannsdorf» in Kilometern 53·859 der Linie Tarvis-Laibach wird ebenso, wie die damit zusammenhängende Verlegung des Wächterhauses Nr. 46 von Kilometer 53·7 nach Kilometer 53·859 und Umgestaltung des Handschrankens in Kilometer 53·7 in einen Zugschranken genehmigt, und werden die vorgelegten Projectspläne unter einem der k. k. Landesregierung in Laibach behufs Beamtschandlung des hieramts entsprechend befundenen Hochbauplanes nach § 22 der Verordnung vom 25. Jänner 1879, R. G. Bl. Nr. 19, mit der Ermächtigung übermittelt, im Falle anstandslosen Befundes im h. ä. Namen die Baubewilligung auszusprechen und signirte Planausfertigungen der k. k. Direction auszufolgen.

Sämmtliche Schriftbeilagen des Berichtes folgen angeschlossen zurück.

Wien am 24. September 1883.

Für den k. k. Handelsminister
Arnt m. p.

(Dobro na levi — Bravo links.)

Poslanec dr. Poklukar:

Jaz imam čast v slavni zbornici zastopati Radoljski okraj in kot zastopnika tega okraja me veže posebna dolžnost, da za izkazano dobroto izrečem gorko zahvalo. (Dobrokljici — Bravorufe.)

3.) Utrjevanje samostalnega predloga deželnega poslanca gospoda dr. Zarnika zaradi poprave statuta mesta ljubljanskega.

3.) Begründung des selbstständigen Antrages des Landtagsabgeordneten Herrn Dr. Zarnik auf Aenderung des Statutes der Stadt Laibach.

Deželni glavar:

Prosim gospoda poslanca dra. Zarnika, da utrdi svoj samostalni predlog zaradi poprave statuta mesta ljubljanskega.

Poslanec dr. Zarnik:

Slavni deželni zbor!

Ta predlog je bil vtemeljen že dosti obilno. Obširno vtemeljevanje tega predloga bilo bi popolnoma sovišno, ker potreba premembe statuta našega mesta je že davno spoznana. Kakor je znano, je statut ljubljanskega mesta še od 1850. leta, iz Bahove dóbe, ko so bili statuti oktroirani tako rekoč vsem mestom v celi Avstriji, tudi onkraj Litave na Hrvatskem in Ogerkem, ki sta spadali takrat pod centralno vladno. Razen treh mest v Cislajtanijski so vsa mesta spremenila svoje statute, kakor postavim: mesto Gradec pred 13 leti, mesto Maribor, Innsbruck, Lvov itd. Da se pri nas ta statut ni spremenil, temu so krive neugodne politične okolnosti. Kakor sem že poprej rekel, spoznala se je potreba premembe statuta ljubljanskega mesta že zdavnej od obeh strani. 28. septembra l. 1868. je deželni zbor sklenil dati nalog deželnemu odboru, naj izdelava nov statut in naj ga predloži prihodnjemu zboru v obravnavo in odobrenje. Deželni odbor se je vsled tega naloga obrnil do tedanjega mestnega zbora ljubljanskega, v katerem je takrat protivna stranka večino imela, naj bi izdelal načrt novega mestnega statuta. Ljubljanski mestni zbor se je precej spustil v «studium» statuta in je podal o tem obširno poročilo deželnemu odboru kranjskemu. Na tej podlagi je pozneje izdelal odbor popravek statuta, ali bolje rekoč nov statut in ga je predložil deželnemu zboru l. 1871. Delal je to popravilo ranjki dr. Costa. Ta elaborat je bil sprejet 28. septembra 1871. l. v deželnem zboru, slavni vladi pa ni bil v potrjenje predložen. To je zaprečilo, da nimamo še dandanes novega mestnega reda, čeravno je ta potreba od vseh strani priznana.

Zaradi tega, kakor sem že poprej v uvodu omenil, ne bom potrebe zdaj obširno razlagal; priporočam svoj predlog, da bi se deželni zbor lotil tega dela, ki je olajšano že po tem, da imamo za podlago Costov statut, ki je bil, kakor sem že omenil, l. 1871. sprejet.

Predlagam tedaj, da slavni deželni zbor vzame statut ljubljanskega mesta v pretres in popravilo, ob enem pa tudi, ako bi se ta moj predlog sprejel, da se izbere precej posebni odsek 7 udov, ki bo imel o tem poročati.

Deželni glavar:

Želi kdo o tem besede? (Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.) Tisti gospodje, ki so zadovoljni s predlogom gospoda poslanca Zarnika, in sicer, da deželni zbor vzame v pretres statut ljubljanskega mesta in da se v ta namen precej v današnji seji izvoli odsek, naj blagovolijo vstati. (Obvelja — Angenommen.)

4.) Utrjevanje samostalnega predloga deželnega poslanca gosp. Kluna zaradi dajanja ženitovanjskih oglasnic.

4.) Begründung des selbstständigen Antrages des Landtagsabgeordneten Herrn Klun, betreffend die Eröffnung von Ehemeldzetteln.

Deželni glavar:

Prosim gospoda poslanca Kluna, da utrdi svoj samostalni predlog zaradi dajanja ženitovanjskih oglasnic.

Poslanec Klun:

Slavni zbor!

Predlog, ki sem ga v zadnji seji izročil slavnemu zboru in ki ga imam čast danes vtemeljevati, ni nov, ampak se je že večkrat razpravljal v tej zbornici. Že l. 1864. bil je predmet obširnej obravnave, ki je trajala v dveh sejah. Od 1850. do 1863. leta so imele občine namreč in tudi dejansko izvrševale pravico, da so ženitovanjske oglasnice dajale ali odrekale, in v ljubljanskem mestnem statutu je v § 116. naravnost določeno, da mestni magistrat oziraje se na postave, izdaja in odreka take oglasnice. (Bere nemški tekst — Sieht den deutschen Text.)

«§ 116. Eheconsens. Der Magistrat hat nach Maßgabe der Gesetze den politischen Eheconsens zu erteilen oder zu verweigern.»

Ko je pozneje potegnil bolj liberalen veter, so občinam hotli vzeti to pravico in državni zbor je l. 1864. sklenil postaviti, po kateri bi občine več ne imele pravice odrekovati ženitovanjskih oglasnic. Gosposka zbornica pa je imela zoper ta sklep jako vtemeljene in opravičene pomisleke ter je dotično postaviti zavrgla, češ, da ta reč ne spada v področje državnega zbora, ampak pred deželne zbornice.

Vsled tega je vlada l. 1864. postavila deželnim zborom dva vprašanja, namreč: 1.) ali in kateri za držki opovirajo odpravo ženitovanjske privolitve, in 2.) kaj bi bilo v tem oziru storiti?

Naš deželni zbor je prav temeljito razpravljal ti dve vprašanji, in poročevalec je bil tedanji mestni župan Ambrož, ki je v imenu gospodarskega odseka nasvetoval in stavil predloge (bere — liest):

«Indem der Landtag von Krain seine im § 18, II E. D., begründete Competenz zur Regelung der Frage über die Ertheilung des politischen Eheconsenses hiemit verwahrt,

beantwortet er die ihm von der Regierung mit Note vom 30. October 1863, Z. 1823, gestellte Frage dahin:

- a) daß im Herzogthume Krain auf Grund der Gesetze — (das Leibeigenschafts-Aufhebungspatent für Krain vom 13. September 1782 und Gubernialverordnung vom 1. März 1832, Z. 4264) der politische Eheconsens nicht bestehe, factisch aber dessen Ertheilung seit dem Jahre 1850 von politischen Behörden geübt werde.
- b) In Erwägung, daß die bisherige factische Uebung der Ertheilung des Eheconsenses den Bedürfnissen des Landes entspricht, anerkennt der Landtag die Nothwendigkeit eines diesbezüglichen Landesgesetzes, und wird der Landesausschuß mit dem Entwurfe desselben betraut.»

Obsirna obravnava o teh dveh predlogih se je sukala največ o vprašanji, ali ima deželni zbor pravico sklepati tako postaviti, ali je pa to reč državnega zbora? Ne le govorniki na tej strani, kakor dr. Toman in dr. Bleiweis, ampak tudi veljavni možje na uni strani tedanjega zbora, kakor dobro znani jurist dr. Suppan, so zagovarjali, da imajo to pravico deželni zbori, ne pa državni zbor. Po obsirni obravnavi je bil sprejet predlog gospoda Ambroža, ki je bil nekoliko spremenjen in ki se je glasil (bere — liest):

«Der Landtag des Herzogthums Krain beantwortet die ihm von der h. Regierung mit Note vom 30. October 1863 gestellte Anfrage dahin:

- a) daß im Herzogthume Krain auf Grund der Gesetze — (das Leibeigenschafts-Aufhebungspatent für Krain vom 13. September 1782 und Gubernialverordnung vom 1. März 1832, Z. 4264) der politische Eheconsens nicht bestehe, factisch aber dessen Ertheilung seit dem Jahre 1850 von politischen Behörden geübt wurde;
- b) daß die Beibehaltung dieser Uebung im Wege der gesetzlichen Regelung den ausgesprochenen Wünschen des Landes entspreche.»

In enaki sklepi so bili storjeni tudi po drugih deželnih zborih, katerim je bilo izročeno v pretres omenjeno vprašanje.

Vlada sama je pritrdila nekako nazorom, da ta reč ne spada pred državni zbor, ampak pred deželne zbornice, ker ona postaviti o ženitovanjskih oglasnicah ni več izročila državnemu zboru, ampak je leta 1868. deželnim zborom predložila načrt postaviti, po katerem naj se vzame občinam pravica pritrdjati k ženitovanjskim oglasnicam. Večina, deželnih zborov, kakor: Gorenje- in Dolenje-Avstrijski, Češki, Moravski in Štajarski so pritrdili tej postavi, našemu pa in Solnogradskemu deželnemu zboru se ta postava ni bila izročila v pretres.

Ali kmalo so se pokazali slabi nasledki te odprave. Ljudstvo je začelo prositi, naj bi se ta pravica občinam zopet vrnila. V Češkem deželnem zboru se je ta postava l. 1868 odpravila in pozneje, ako se ne motim, l. 1878., se mu je mnogo prošelj za tako postaviti izročilo. Na Moravskem pa bilo je tacih prošelj že l. 1873. mnogo, pa so se potem še množile od leta do leta.

V Gorenje-Avstrijskem deželnem zboru se je že leta 1869. stavil predlog, naj se zopet vpelje občinam

vzeta pravica ugovarjati zoper ženitovanjske oglasnice, se ve da, zastonj; ker so se pa prošnje množile od leta do leta, je Gorenje-Avstrijski deželni zbor leta 1878. sklenil postavo, po katerej je bilo občinam dovoljeno oporekati ženitovanjskim oglasnicam; ali ta postava ni bila potrjena. To pa ljudstva ni begalo, in dežel-nemu zboru je že drugo leto došlo mnogo prošenj, naj se zopet vpelje ta občinam vzeta pravica. L. 1880. se je tudi Dolenje-Avstrijskemu deželnemu zboru poslalo mnogo taci prošenj, in dasi se deželni zbor za nje ni zmenil, poslali so mu jih prihodnje leto še več.

V Štajarskem deželnem zboru, ki je tudi l. 1868. sprejel načrt, so l. 1878. stavili predlog, naj se zopet odpravljena pravica vpelje, za katero je bilo okoli 700 novih prošenj došlo.

Leta 1880. je bil stavljen zopet nov tak predlog, katerega je pa liberalna večina zavrgla.

Kakor v drugih deželah, tako so se tudi pri nas pokazali slabi nasledki te odpravljene pravice, zato je naš deželni zbor l. 1871. sklenil postavo, katera se glasi (here — lieš):

«Pri dokazanem pomanjkanji potrebnih dohodkov ali pri dokazanem slabem obnašanji se sme odreči ženitovanjska oglasnica. Pritožba proti določbi občinskega starešinstva gre na občinski odbor in dalje na deželni odbor.»

Ta od našega zbora sklenjena postava ni zado-bila Najvišjega potrjenja. Ker so se pa slabi nasledki svobodne ženitve čedalje bolj pokazovali, so ljudje silno prosili, naj se vendar taka postava vpelje, in naš poslanec ranjki gospod dr. Bleiweis je l. 1880. iznovič predložil nov načrt take postave, preko katerega predloga je pa prejšnja večina prestopila na dnevni red. Vendar pa naše ljudstvo nobene postave tako ne želi, kakor ravno te, in ako greste po deželi in povprašujete ljudi za njihove potrebe, boste povsod čuli glas: dajte nam postavo, da ne bo vsakemu človeku dovoljeno ženiti se.

Te splošnje želje našega ljudstva so meni in mojim tovarišem dobro znane. Naše ljudstvo ne more skoraj več zmagovati bremen, ki mu jih ubožne rodovine nakladajo, in to me je pripravilo, da sem visoki zbornici izročil načrt dotične postave.

Vem, da sklepanje take postave ni lahko, ker se od vseh strani veliko ugovarja in nasprotuje, ali več del sta le dva glavna ugovora, katera se od naših nasprotnikov slišita.

Taka postava, pravijo, nasprotuje osebni slobodi in eni naj poglobljenejših pravic prostih državljanov. Jaz pa vprašam, koliko imamo drugih postav, katere nasprotujejo takej svobodi? Omenjam le vojaško postavo, ki tudi človeka veže več let in mu za tri leta zabranjuje ženitev, in postave, katera sodnijam daje pravico, oporekati ženitev mladoletnim, katera je vendar vsakemu človeku dovoljena po osebnej svobodi. Ko bi smel vsakdo po svoji lastni svobodi živeti, in bi nihče ne smel omejevati te pravice, potem mislim, da bi našemu ljudstvu ne bilo mogoče mirno skupaj živeti.

Nagon, samega sebe ohraniti, je gotovo tudi ena najglavnejša pravica človeška. Ako pa kdo sega po tujem premoženju, da bi se preživil, ga denejo koj v

zapor, in izgovor da ga je sila k temu priganjala, mu dosti ne pomaga. Kaj pa delajo tisti, ki zakonsko zvezo sklepajo brez premoženja? Ali mar ne segajo tudi oni v občinsko last, ker občini nalagajo dolžnost, da skrbi za njih nepreskrbljeno rodovino? Ali bi toraj ne bilo prav, narediti postavo, ktera ljudi brani pred škodo in brani segati v tujo lastnino? Sicer pa ni res, da bi se še le vsled take postave omejevala osebna svoboda. Osebno svobodo, jaz mislim, da si omeja vsaki človek sam. Kdor se kje naseli, se že sam po sebi zaveže, da se podvrže vsem navadam, naredbam in postavam, ki v onem kraju veljajo. Ako kdo ve, da pri nas velja pravica, oporekati ženitvi, pa vendar hoče pri nas prebivati in si v našej deželi preskrbeti domovinsko pravico, se je že sam zavezal in udal naredbam naše dežele. Ne more se toraj trditi, da se mu godi kaka krivica; ako ni zadovoljen, naj gre drugam, kjer bode bolj ugajalo njegovi svobodi.

Domovinska pravica daje ljudem mnogo dobrega. Ako pa občina svojim občanom podeluje koristi, potem sme in mora imeti pravico od njih tudi kaj zahtevati, ker bi bilo jako čudno, ako bi občina imela same dolžnosti, pravic pa nobenih ne. Sicer pa tudi človek, kateri hoče stopiti v zakonsko zvezo, nima samo pravic, nego tudi dolžnosti, in sicer v prvej vrsti dolžnost, preživiti svojo rodino. Ta dolžnost je tako važna, da jo države siloma tirjajo od staršev in pa tudi od sorodincev. Ako se pa to pozneje, ko je že prepozno, kot dolžnost tirja od staršev, bi bilo gotovo boljše in koristneje že prej, ko je še čas, pogledati, bojo li mogli ljudje, kateri hočejo ustanoviti rodino, zado-stovati tudi dolžnostim, ki jih prevzamejo, in svojo rodovino z lastnim zaslužkom preživljati?

Ako bi osebna svoboda v tej reči bila zares tako neomejena, kakor nekateri trdijo, potem bi pač država ne smela delati nikakersnih zakonskih zadržkov, od katerih vsaki manj ali bolj omejuje to svobodo. In vendar dela take zadržke in tudi katoliška cerkev pri-poroča svojim vernim, naj se ozirajo pri ženitovanji na državne določbe in na posvetne postave. Zakaj bi toraj zadržkom, ki jih je iz raznih vzrokov postava že določila, bodi si za vse državljane, bodi si za posebne stanove, ne pridjala še enega, ki ga priporoča ravno načrt nasvetovane postave? Sicer pa imam še opom-niti, da je eden najslavnejših mož na uni strani te visoke zbornice, ranjki grof Anton Auersperg, l. 1864., ko se je ta predmet obravnaval v našem deželnem zboru, sam rekel: «Es ist kein Zweifel, daß das öffentliche Wohl es erheischen kann, daß eine Beschränkung dieses Rechtes, welches eine so große Bedeutung auf alle Verhältnisse übt, daß eine solche Beschränkung eintreten könne.»

Drugi ugovor, na katerega se nasprotniki skli-cujejo, je ta, da bi taka omejitev imela slabe nasledke za javno nramnost (moralnost), ker bi bilo potem ve-liko več nezakonskih otrok. Tudi ta ugovor ni povsem resničen. Znano je, da na Koroškem niso imeli ome-jitve ženitve, da je bilo tam svobodno sklepati zakonske zveze, in vendar pravijo, da nikjer ni toliko nezakon-skkih otrok, kakor ravno na Koroškem. Statističnih dat nimam pri roki, da bi mogel to s številkami dokazati,

pač pa imam pri rokah statistično tabelo vojvodine Solnograške, iz katere je razvidno, da je bilo tam 1868. leta, ko se je omejitev ženitve opustila, vsega skupaj 880 porok in 1355 nezakonskih otrok. V naslednjih 10 letih, ko je bilo vsacemu dovoljeno svobodno se ženiti, so se poroke pomnožile in je njih število poskočilo na 1066, ali nasledek vendar ni bil, da bi se bilo število nezakonskih otrok zmanjšalo, ampak se je še pomnožilo na 1487. In v poslednjih 5 letih, t. j. do leta 1881, dokler sežejo ti statistični izkazi, je šlo število porok zopet nekoliko nazaj na 945. Ali tudi nasledek tega ni bilo pomnoženje nezakonskih otrok, ker se je v tem času tudi njih število zmanjšalo na 1386, tedaj za 101. Iz tega je razvidno, da ugovor naših nasprotnikov, da bi omejitev ženitve za nasledek imela več nezakonskih otrok, ni resničen. Marveč mislim, in skušnja to potrjuje, da ravno preveč prosta dovolitev ženitovanj pomnožuje število nezakonskih otrok, ker se pri tacihi nepoštenih zvezah drug družega tolažita: «Se bova pa vzela.» Ko bi tega upanja in te tolažbe ne imela — kar sem skusil v duhovskem pastirstvu večkrat sam (veselost — *Seiterfeit*), bi veliko tacihi nepoštenih zvez in njih nasledkov ne bilo.

Reči moram sicer, da take zveze nasprotujejo javnej pravosti. Vprašam pa, ali mar pospešujejo javno pravost morebiti taki ljudje, kateri brez potrebnega zaslužka sklepajo zakonske zveze? Saj pač vsaki vé, da navadno svoje otroke jako slabo odgojujejo in jih pošiljajo v šolo, in ker taki otroci tudi morajo imeti vsakdanji kruh, jih učijo beračiti in celó krasti. Ali to mar povspesuje javno moralnost? Ako pogledam na eni strani na dostikrat dobro izrejene nezakonske otroke, na drugi strani pa na zanikerne, zanemarjene postopache in v vseh hudobijah izurjene otroke tacihi ženitev, moram reči, da so ti veliko huje zlo za javno pravost kakor pa uni. Ravno tega mnenja je bil tudi ranjki nadškof Solnograški Tarnoczy in vsa duhovščina, ko se je leta 1864. to vprašanje obravnavalo. Prosili so, naj se prejšnja omejitev ženitve prihrani še dalje, ker se je bati, da bi se otroci lahko-mišljeno sklenjenih zakonskih zvez ne spridili po slabem izgledu svojih zanikernih staršev.

Prestopivši k načrtu samemu, katerega predlagam, omeniti mi je, da sem imel pri njegovi osnovi pred očmi tri vprašanja:

- 1.) Kdaj naj se omejuje ženitovanijske oglasnice?
- 2.) kdo naj jih odreka? in
- 3.) kdo naj rešuje dotične pritožbe?

V glavnih rečeh sem se držal postave iz l. 1871., katera postava določuje, naj se te oglasnice odrekajo pri pomanjkanji premoženja in pri dokazanem slabem obnašanji, naj jih odrekajo občinska starestva, a dotične pritožbe naj rešujejo občinski odbori, v drugej vrsti pa deželni odbor.

Zdelo pa se mi je vendar nekoliko presplošno, ako bi se ta reč tako osnovala, kakor leta 1871. Gotovo bo kmečkim občinam vstreženo, ako se bolj natančno določi, kdaj naj se ženitovanijske oglasnice odrekajo. Zato sem pogledal, kako je bila ta reč določena v družih deželnih zbora.

Gorenje-Avstrijski in Štajarski deželni zbor sta bila v svoje enake načrte sprejela, naj se ženitovanijske oglasnice odrekajo:

1.) ljudem, ki miloščino dobivajo od občin ali pa iz kakih javnih naprav, ako od tega časa ni preteklo še eno leto;

2.) ženitovanijske oglasnice naj se odrekajo tistim, ki beračijo, in

3.) tistim, ki postopajo in se potepajo, ter so pod policijskim nadzorstvom.

Prvo in drugo sem pridržal v svojem načrtu, pa sem še nekoliko dostavil iz postave, sklenjene l. 1871. namreč, naj se v 2. točki odrekajo ženitovanijske oglasnice ne samo tistim, ki beračijo, ampak tudi onim, kateri nimajo zadostnega premoženja ali zaslužka, da bi preživili svojo družino, dasiravno javno ne beračijo. Vsi vemo, da se ljudje, kateri nimajo zadostnega premoženja ali zaslužka, večkrat lotijo nepoštenega dela. Poštenim rokodelcem pa, ki nimajo lastnega premoženja, pa vendar toliko zaslužijo, da prehranijo svojo družino, gotovo naše občine ne bodo odrekale pravice ženiti se. Sicer pa so tudi taki ljudje, ki bi lahko delali, ter imajo zmožnost in sposobnost za to, pa se bojé dela in rajši postopajo, ki so se navadili razuzdanega življenja, katerih zaslužek še zanje same ne zadostuje, kateri par dni v tednu delajo, potem pa postopajo in popivajo, od tacihi ljudi se ne more pričakovati, da se bodo enkrat spremenili, če stopijo v zakonsko zvezo. Oni bodo tudi v zakonskem stanu ostali pri svoji stari navadi, zaslužek bodo zase potrošili, za svojo družino pa nič. Zato sem tudi pridjal še tretji zadržek, da bi se tudi pri dokazanem slabem obnašanji odrekale ženitovanijske oglasnice.

Gledé družega in tretjega vprašanja, kdo naj te oglasnice odreka, in kdo naj rešuje dotične pritožbe, držal sem se načrta naše postave iz l. 1871. Pridjal sem le obrok, v katerem naj se izdelujejo pritožbe zoper oporekanje ženitovanijskih oglasnic. Naš in pa tudi drugi deželni zbori so zmiraj povdarjali, da to zadeva občine, da je ta reč v tesni zvezi z domovinsko pravico, in da imajo zavoljo te zveze pri sklepanji zakonov občine v prvi vrsti govoriti, ker jih naj huje zadevajo slabi nasledki. Ali, ker je to tako imenitna reč, bi pač ne bilo prav, izročevati jo samo županom. Ta skrb naj se izroči več ljudem, ker več oči več vidi. Solnograški načrt te postave je določil, da naj take oglasnice izdaja župan s privolitvijo občinskih zastopnikov. Vendar se mi zdi nekoliko preveč obširno in zamudno, posebno v večih občinah, da bi se za vsako oglasnico sklicevali odbori, zato se mi je zdelo primerno, prvo razsodbo izročiti županu, kateri prav lahkoma popraša občinske svetovalce. Zato sem sprejel določbo, naj te oglasnice izdaje župan s privolitvijo občinskega starestva. Da pa vendar ne bo nikomur mogoče po kacem krivičnem potu zadobiti ženitovanijske oglasnice, sprejel sem določbo, da se sme ne le ženin, ampak tudi manjšina občinskega starestva, katera je oporekala zoper ženitovanijsko oglasnico, pritožiti pri občinskem odboru, ki naj razsodi, kdo je prav imel, ali večina, ali manjšina občinskega starestva. Da se pa ne bo nobenemu v tem oziru delala nepotrebna sitnost, omejil sem take pritožbe na 8 dni.

To so glavni načrti postave, katero sem slavnj zbornici izročil, in katero Vam prav gorko priporočam. S to postavo boste vstregli našim kmetiskim posestnikom, kateri po pravici tožijo, da ne morejo dobiti hlapcev in dekel, ker se vse prezgodaj in brezpremišljeno na svojo roko ženi; vstregli boste s to postavo občinam, katere se čedalje bolj in bolj pritožujejo, da ne morejo zmagovati bremen, katera jim napravljajo skrb za uboge; vstregli boste s to postavo pa tudi marsikteremu ženinu in nevesti, ki pozneje, ko se prvi ogenj ohladi in ju začne tretji skrb za vsakdanje življenje množestvilne družine, dostikrat tožita in zdihujeta: «Oh, zakaj nam vendar ni nihče branil se poročiti!»

Zato Vam, slavna gospôda, še enkrat prav gorko priporočam to postavo v blagovolen sprejem, v formalnem obziru pa stavljam predlog, naj se načrt od mene nasvetovane postave izroči v pretres gospodarskemu odseku. (Dobrokljci — Bravorufe.)

Deželni glavar:

Želi še kdo o tem načrtu govoriti? (Nihče se ne oglasi — Niemand meinet sich.)

Prosim tiste gospode, ki se strinjajo s predlogom gospoda poslanca Kluna, naj blagovolijo vstati. (Obvelja — Angenommen.)

5.) Poročilo finančnega odseka o proračunih deželnih dobrodelnih zakladov za l. 1884.

(Priloga 26.)

5.) Bericht des Finanzausschusses über die Vorschläge der Landes-Wellthätigkeitsfonde pro 1884.

(Beilage 26.)

Poročevalec Murnik

(bere poročilo finančnega odseka o proračunih bolničnega, blazničnega, najdenišničnega in porodišničnega zaklada za leto 1884. — priloga 26. — Liest den Bericht des Finanzausschusses über die Vorschläge des Kranken-, Irren-, Findel- und Gebärhausfonde pro 1884 — Beilage 26):

Slavni deželni zbor naj sklene:

I. Proračun bolničnega zaklada za leto 1884. se potrdi s potrebsčino v znesku . 61867 gld. 24 kr. in zaklado 9748 » 93 »

tedaj s primanjkljajem . 52118 gld. 31 kr. kateri se ima iz dež. zaklada pokriti.

II. Proračun blazničnega zaklada za leto 1884. se potrdi s potrebsčino 41494 gld. 27 kr. in zaklado 7373 » 51 »

tedaj s primanjkljajem . 34120 gld. 76 kr. katerega dež. zaklad poravnati mora.

III. Proračun najdenišničnega zaklada za leto 1884. se potrdi s potrebsčino 8017 gld. 11 kr. in zaklado 358 » 20 »

tedaj s primanjkljajem . 7658 gld. 91 kr. kateri se ima pokriti iz dež. zaklada.

IV. Proračun porodišničnega zaklada za l. 1884. se potrdi s potrebsčino 4858 gld. 5 kr. in zaklado 805 » 60 »

tedaj s primanjkljajem . 4052 gld. 45 kr. kateri se ima poplačati iz deželnega zaklada.

V teh proračunih ni finančni odsek skoraj nikakršnih prememb napravil. Pri plačah za uradne osebe je pri enem uradniku za 100 gld. manja plača, ker je bil poprej tam nastavljen uradnik s 700 gld. in ta, ki zdaj opravlja to službo, ima pa le 600 gld. plače. Pri zdravniških osebah ostalo je vse pri starem, tudi stanovnina se ni spremenila. Uradne in pisarniške potrebsčine, to je pisarniški pavšal, je povišan za 100 gld., ker skušnja kaže, da se z dosedanjo svoto ne shaja.

Pri 6. točki: «vzdrževanje poslopij,» je dež. odbor predlagal: a) za vzdrževanje sedanjih poslopij in plačo dimnikarjevo 1400 gld.; finančni odsek je pa z ozirom na to, da so se letos poslopja popravila in se ni nadjati, da bi bilo prihodnje leto več v ta namen izdati, kakor se je do zdaj izdalo ona leta, v katerih se ni drugzega plačevalo, kakor delo za vsakoletna navadna popravljjanja strehe i. d. r., sklenil predlagati, naj se za to namesto 1400 gld. le 800 gld. proračuna. Za napravo kamenitega tlaka v prehodih v bolnici nasvetuje finančni odsek na podlagi proračuna stavbenega urada tudi le 600 gld., ker ni potreba, da bi se v vseh prehodih na enkrat odstranila opeka in namestila z kamnom. Izreklo se je pa v finančnem odseku, da bi bilo morda bolje in ceneje, ko bi se tlak napravil iz cementa, kakor pa iz otoškega kamnja. Treba je tedaj, da se na to opazko tudi deželni odbor ozira, kadar se bode o tej stvari sklepalo. Za napravo novih tál v bolnični podružnici na Poljanah in popravo vrat i. d. r. nasvetuje tudi finančni odsek le 300 gld. Le v kopelnici naj bi se tla napravila kamnita in ne lesena.

Pri točki 8. lit. d.: «stroški za hišno opravo, orodje in perilo», je finančni odsek mislil, da bi bilo dosti polovica svote 600 gld., t. j. 300 gld., zarad tega, ker ni misliti, da bi bilo v prihodnjem letu novih oprav potrebja.

Vse druge točke so ostale nespremenjene.

V blazničnem zakladu priporoča finančni odsek, naj se za vzdrževanje stare norišnice le 200 gld. proračuna, ker se je letos mnogo popravilo in prihodnje leto ne bo večih poprav. V proračunih najdenišničnega in porodišničnega zaklada pa finančni odsek ne nasvetuje nobenih prememb.

Poslanec dr. vitez Bleiweis:

Slavni deželni zbor!

Štejem si v dolžnost, pri proračunu blazničnega zaklada, pri stroških «režije» lit. a., staviti nasvet, po katerem bi bilo mogoče prihraniti deželi vsako leto veliko svoto.

Po mojej več od 15 let trajajočej službi v bolnici in blaznici sem popolnoma informiran o celem gospodarstvu in bi lahko s številkami dokazal, da bi se vsako leto veliko prihraniti moglo, ako se namreč način oskrbovanja bolnih in blaznih predružači, t. j. da se

lastna režija vpelje. Prepričan sem, da bodejo sčasoma iz finančnih ozirov se poprijele vse dežele take spremembe, kakor so to storile z najboljšim vspehom sosedne dežele, katere so v blaznicah vpeljale lastno režijo; isto tako storila je tudi v zadnjem času država, katera je v moških kaznilnicah vsled lastne režije samo pri kruhu prihranila veliko tisoč forintov.

Nasvetovati hočem vpeljavo lastne režije samo za blaznico na Studencu, in to iz sledečih vzrokov:

- 1.) Ker je tam sprememba najložje izpeljiva;
- 2.) ker ne bode treba nastaviti novih uradnikov;
- 3.) ker je ondotno kmetiško posestvo samo na sebi nam porok za srečen uspeh;
- 4.) ker imamo v družih deželah, kjer so blaznice po enakem načinu oskrbovane, dober izgled;

5.) ker nam bode srečna rešitev take spremembe v poduk, da vredimo tudi pri družih delih dobrodejnih zavodov organizacijo po tem načinu na korist dež. fonda.

Obširne dokaze o opravičenosti mojega predloga si prihranim do onega časa, ko se bo razpravljalo o mojem predlogu. Velikanska svota 33936 gld. potrosila se je za hrano in režijo umobolnih, največ del te svote pa za strežajstvo in hrano. Letos je preliminirano 33000 gold., številka blaznih pomnožila se je pa od 150 na 168, tedaj ta preliminar ne bo zadosten, ako se dežela ne poprime družega načina oskrbovanja. Omeniti moram pa že danes, da plačuje dežela zaradi neke neopravičene trditve vsako leto 1440 gld. preveč. Trdilo se je namreč leta 1880. pri sklepanju pogodbe, da mora plačati dežela 28 soldov na dan za režijo na Studencu, toraj vsaki dan 4 solde več, kakor v Ljubljani, ker se za Studenc strežaji le težko dobivajo. A to ni bila resnica, skušnja nas je učila, da jih prav lahko dobimo in da so radi na Studenci. Tudi pri drugih potrebsčinah režije se bi dalo veliko prihraniti, o čem pa zdaj ne bom obširno govoril. Preidem na hrano bolnikov. Ko je bil grof Kalnoky, bivši deželni poslanec in veliki posestnik moravski, kateri je skoro vse blaznice sveta obiskal in se posebno zanimival za organizacijo in oskrbovanje blaznih, pred nekoliko leti na Studenci, se ni mogel dosti začuditi, da se čez 70 oralov veliko posestvo v najem daje, namesto da bi dežela sama s pomočjo delajočih blaznih, katerih dela so skoro zastonj, vžitek tega posestva imela. Tudi mnogi drugi strokovnjaki, ki so že obiskali naš zavod, so temu popolnoma pritrdili.

Kakor sem že poprej omenil, se bo tudi hrana v tem zavodu znatno zboljšala, ako ga prevzamemo v lastno režijo, ker vse, kar je potrebno za živež, se pridela na Studencu. Tudi meso je tam bolj po ceni kakor v Ljubljani, tam se pitajo prešiči, redi se goveja živina, dosti je špeha pa tudi mleka, toraj le malo za življenje potrebnih stvari treba je dopeljati iz Ljubljane.

Razgnati mi je le še treba pomisleke zaradi osovja, ki bi bilo potrebno pri lastni režiji. Zagotovim Vas, da ostane dosedajna uradniška organizacija nespremenjena, potrebovali bomo le enega računskega diurnista, dalje osovje za kmetijo in kuhinjo, toraj nikakešnih uradnikov, ki bi obremenili penzijski état. Sicer pa bode deželni odbor imel časa dovolj, vrediti vse tako, da bode le na korist zakladu, ker po § 11 pogodbe

z redom treba je odpovedati najmanj eno leto pred 1. novembrom; dežela toraj nikakor ne bi mogla prevzeti blaznico na Studencu pred 1. novembrom 1884. leta v lastno režijo.

Toraj bi prosil, slavni deželni zbor naj blagovoli mojemu predlogu pritrditi, ker sem prepričan, da bo na ta način deželni zaklad vsako leto veliko svoto prihranil.

Moj predlog se glasi (bere — liešt):

Visoki deželni zbor naj sklene:

1.) V blaznici na Studencu se vpelje od 1. novembra 1884. leta počenski lastna režija.

2.) Finančnemu odseku se izroči ta predlog v pretres in poročanje. (Dobrokljci — Bravorufe.)

Deželni glavar:

Želi kdo o tem govoriti? (Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)

Ker se nihče ni k besedi oglasil, ima konečno besedo gospod poročevalec.

Poročevalec Murnik:

Kar se mene tiče, jako toplo pozdravljam ta predlog, ako se to uresniči, kar gospod dr. Bleiweis trdi, in posebno tudi to, da ne bo v lastni režiji potrebno več novih uradnikov in sploh novih oseb nastavljati, kakor le enega diurnista. Jaz mislim, da bo tudi cela slavna zbornica temu predlogu pritrdila, kateri bo še tako enkrat prišel v obravnavo, ko bo finančni odsek svoje poročilo predložil.

Omenil bom le nekaj, da se ne bo reklo, da je v poročilu kaka pomota, da se leta 1882. ni izdalo, kakor gospod dr. Bleiweis trdi, 33,936 gld., ampak da znaša ta svota v dotični rubriki le 31135 gld. 9 kr. Te račune imajo gospodje deželni poslanci v rokah in se lahko vsak o tej stvari prepriča.

Jaz tedaj prosim, da bi se ta moja poprava vzela na znanje. Kar se pa tiče nasveta gospoda dr. viteza Bleiweisa, ga jaz priporočam.

Deželni glavar:

Najpoprej se ima glasovati o skupnem znesku v 8. točki — 36450 gld.; ako ni ugovora (nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich), je ta svota sprejeta. (Obvelja — Angenommen.)

Prosim zdaj glasovati o predlogu gospoda dr. Bleiweisa.

Tisti gospodje, ki se strinjajo s tem predlogom, naj blagovoliijo vstati. (Obvelja — Angenommen.)

Poročevalec Murnik

(bere dalje iz 11. priloge, podpriloge C, ostale točke potrebsčine in zaklade, ki isto tako, kakor finanč. odseka predlogi I—IV, brez razgovora obveljajo v drugem in tretjem branji — *Rest weiters aus der Beilage 11, Subbeilage C des Erfordernisses und der Bedeckung die übrigen Positionen, welche, sowie die Finanzausgleichsanträge I—IV, in zweiter und dritter Lesung ohne Debatte angenommen werden.*)

6.) Ustna poročila finančnega odseka:

- a) O računskem sklepu zemljiško-odveznega zaklada za l. 1882.

(Priloga 4.)

6.) Mündliche Berichte des Finanzausschusses:

- a) Ueber den Rechnungsabschluss des Grundentlastungsfondes pro 1882.

(Beilage 4.)

Poročevalec Dev:

Finančni odsek je te računske sklepe o dohodkih in stroških deželnega premoženja natanko pregledal in jaz mislim, da bo zadostovalo, ako samo glavne zneske preberem.

Deželni glavar:

Ako kdo gospodov poslancev želi pri kateri točki kako premembo, naj blagovoli se oglasiti, ko se bo dotična točka brala; če se pa nihče k besedi ne oglasi, smatram dotično točko sprejeto.

Poročevalec Dev

(bere dotične nastavke iz priloge 4. o računskem sklepu zemljiško-odveznega zaklada za l. 1882., kateri obveljajo brez razgovora v drugem in tretjem branji — Liest die betreffenden Positionen aus der Beilage 4 — über den Rechnungsabschluss des Grundentlastungsfondes, und werden dieselben in zweiter und dritter Lesung ohne Debatte angenommen):

- b) O proračunu deželno-kulturnega zaklada za l. 1884.

(Priloga 11., podpriloga A.)

- b) Ueber den Voranschlag des Landesculturfondes pro 1884.

(Beilage 11, Subbeilage A.)

Poročevalec Dev

(bere dotične nastavke iz proračuna deželno-kulturnega zaklada za l. 1884. — priloga 11., podpriloga A. — ki obveljajo brez razgovora v drugem in tretjem branji — Liest die betreffenden Positionen über den Voranschlag des Landesculturfondes pro 1884 — Beilage 11, Subbeilage A — und werden dieselben in zweiter und dritter Lesung ohne Debatte angenommen):

- c) O računskem sklepu deželno-kulturnega zaklada za l. 1882.

(Priloga 10.)

- c) Ueber den Rechnungsabschluss des Landesculturfondes pro 1882.

(Beilage 10.)

Poročevalec Dev

(bere dotične nastavke iz računskega sklepa deželno-kulturnega zaklada za l. 1882. — priloga 10. — ki obveljajo brez razgovora v drugem in tretjem branji — Liest die betreffenden Positionen aus dem Rechnungsabschluss des Landesculturfondes pro 1882 — Beilage 10 — und werden dieselben ohne Debatte in zweiter und dritter Lesung angenommen.)

7.) Ustno poročilo odseka za letno poročilo:

- a) O deželnej šeststoletnici, pag. 8—19.

7.) Mündlicher Bericht des Rechnungsausschusses:

- a) Ueber die Landes-Jubelfeier, pag. 8—19.

Poročevalec Šuklje:

Slavni zbor!

Jaz imam poročati v imenu odseka za letno poročilo o onem delu tega poročila, kateri se bavi z deželno šeststoletnico in se nahaja od 8. do 19. strani letnega poročila.

Moje poročilo bode lahko jako kratko.

17. oktobra 1881. l. v deveti seji deželnega zbora stavil je gospod baron Apfaltrern nujni predlog, naj se spomin združenja naše dežele s Habsburško dinastijo proslavi na primeren in dostojen način. Ta nujni predlog je bil enoglasno sprejet in dve seji kasneje stavil je v ta namen *ad hoc* izvoljeni odsek svoje predloge, katere so se z večino glasov sprejele. 27. decembra 1882. l. je bil sklenjen natančen program od posebnega slavnostnega odbora in ta program je dobil Najvišje potrjenje.

Julija meseca t. l. bila je potem kranjska dežela tako srečna, da je vpricho preljubljenega vladarja mogla na sijajni način vredno in dostojno obhajati svojo šeststoletnico.

Meni kot poročevalcu ni treba obširno razpravljati te zadeve; zadostuje že, če se povdarja, da se vsaki izmed nas z nekim opravičenim ponosom spominja tistih krasnih dni. Njegovo Veličanstvo samo je blagovolilo svojo Najvišjo zadovoljnost izraziti v premlostnem ročnem pismu, datiranjem iz Bleda 17. julija t. l.

Že v 4. seji deželnega zbora je gospod deželni glavar izjavil vsem društvom, korporacijam in osebam,

ki so pripomogle k temu lepemu vspehu, svojo zahvalnost. Odseku in njegovemu poročevalcu tedaj danes ne ostaja drugega nego prijetna dolžnost, da se spomni še onih faktorjev, ki so posebno sodelovali in se trudili za sijajni uspeh deželne slavnosti, in zavrlo tega imam čast predlagati (here — liešt):

«Slavni deželni zbor naj sklene:

Poročilo deželnega odbora o deželnej šeststoletnici jemlje se na znanje, prejšnjemu in sedajnemu deželnemu odboru in slavnostnemu odboru se pa izreka zahvala dežele Kranjske za njih trudapolno in uspešno delovanje pri tej slavnosti.»

Pandeshauptmann:

Ich erlaube mir im Namen des früheren und des gegenwärtigen Landesausschusses für die Anerkennung, mit welcher uns das hohe Haus eben ausgezeichnet hat den verbindlichsten Dank auszusprechen.

Wir haben freudig unsere Schuldigkeit gethan, eine ehrenvolle und angenehme Pflicht erfüllt. (Dobro na levi — Bravo links.)

b) O § 1, pag. 19—23.

b) Ueber § 1, pag. 19—23.

Poročevalec dr. Dolenc:

Meni je poročati v imenu odseka za letno poročilo gledé § 1. sklenenih postav, in sicer:

Postava o preskrbovanji ubozih in o župnijskih siromašnicah; postava o zatiranji predenice in drugega plevla; o prikladi deželnega zaklada za l. 1883.; o prikladi za zemljišno-odvezni zaklad za l. 1883.; o prikladi za normalno-šolski zaklad za l. 1883.; o občinskih prikladah, ki so zadobile Najvišje potrjenje; o načrtu postave gledé normalno-šolske priklade na prihodninski in prihodninski davek od železničnih podjetij, ki ni zadobil Najvišjega potrjenja, in o spremembi postave o osnovi glavnih občin.

Odsek je stavil predlog, naj se vzame na znanje to poročilo, in jaz nimam nič drugega pristaviti. (Obvelja brez razgovora — Wird ohne Debatte angenommen.)

b) § 8., pag. 131—133, od marg. št. 30—40.

b) § 8, pag. 131—133, Marg. Nr. 30—40.

Poročevalec Klun:

Odsek za letno poročilo je tvarino § 8, marg. št. 30—40, pregledal in stavi sledeče predloge, katere bodem, ko jih preberem, utemeljeval:

1. ad 33. — Njih c. kr. apostolskemu Veličanstvu deželni zbor za premilostljivo dovolitev, da se za združeno pripravnico učiteljev in učiteljic v Ljubljani zida lastno poslopje, in da se iz državnega zaklada za to

zidanje porabi 165,000 gld., izreka najponižnejšo zahvalo in deželnemu odboru naroča, to zahvalo Njih Veličanstvu po primernem potu sporočiti.

2. ad 30. — a) Visokemu ministerstvu za uk in bogočastje se za čipkarski šoli v Idriji podeljeno podporo izreka zahvala, ob enem pa se naprosi, da naj bi še dalje blagovoljno podpiralo to šolo.

b) Sklep občinskega odbora idrijskega, da hoče še naprej za kurjavo, svečavo in snaženje čipkarske šole plačevati po 50 gold. na leto, se s priznanjem jemlje na znanje.

3. ad 34. — Poročilo o šol. vrtovih (drevesnicah) in o kmetijskem poduku na ljudskih šolah se jemlje na znanje. Ob enem pa deželni zbor izreka željo, da naj bi se taki vrtovi napravili pri vseh, vsaj večjih ljudskih šolah ter v resnici rabili v pospeševanje kmetijskega poduka, ne pa v druge namene. Tudi naj bi si učiteljski pripravniki že v pripravnici razun teoretične pridobljevali še praktično izurjenost v tej stroki, da bi zamogli tem vspešneje v njej poučevati mladino.

4. ad 30—40. — Vsa druga tukaj ne posebej omenjena poročila v točkah 30 do 40 § 8 letnega poročila se jemljejo na znanje.

V Idriji obstoji čipkarska šola, katero podpira država in deželni zaklad. Deželni odbor nam v svojem poročilu poroča, koliko učencev je ta šola imela in kak uspeh je bil do zdaj. Ob enem tudi pripoveduje, da je ta šola svoje izdelke prodajala domačim in tujim ljudem in da je kupec Lapajne prevzel nalog, da kupuje te izdelke, ter zato sklenil posebno pogodbo, katera je od ministerstva potrjena.

Deželni odbor pripoveduje dalje, da je visoko ministerstvo za uk in bogočastje 2 ustanovi po 20 gld. na mesec neki Tereziji Černigoj iz Otelce za 6 mesecev in Tereziji Komar iz Soče od marcija l. 1882. naprej dovolilo za toliko časa, dokler se ne bode čipkarije popolnoma naučila. Gotovo je taka šola koristna ne samo za Idrijo, nego tudi za druge kraje. Odsek misli, da bode ravnal v smislu dež. zbora, ako stavi predlog 2/a.

Občinsko zastopstvo v Idriji obvezalo se je podpirati to šolo s kurjavo, svečavo in snaženjem, ali ker je mislilo, da država ima prva skrbeti za to šolo, je leta 1881. v občinski seji od 15. decembra odpovedalo ta donesek 50 gld. na leto. Na prošnjo deželnega odbora je pa občinsko starešinstvo obvezalo se, še naprej plačevati ta donesek. V tem oziru stavi odsek predlog 2/b.

Razun Idrijske šole je pa tudi taka šola v Žereh. Ta šola prosila je lani podpore, in deželni zbor je dovolil v to 80 gld. za l. 1883. iz deželnega zaklada.

Pod šte. 32. omenjajo se novi udje v okrajne šolske svete. Lansko leto je pretekla 6letna doba okrajnih šolskih svetov. Bilo je toraj treba imenovati nove ude, in deželni odbor je izvršil ta naloga in poroča v letnem poročilu, da je imenoval (bere liešt):

1.) Za šolski okraj Postojno gospode: dr. Edvarda Deu-a, advokata v Postojni, in Matijo Burger-ja, posestnika v Postojni;

2.) za šolski okraj Krško gospode: Jakoba Lenka, grajsčaka na Raki, in Morica Scheyer-ja, gozdarja v Radečah;

3.) za šolski okraj Kočevje gospode: Antona Hauf-a, c. kr. poštarja in posestnika v Kočevji, in Florijana Tomitsch-a, posestnika v Kočevji;

4.) za šolski okraj Kranj gospode: Franjo Dolenz-a, posestnika v Kranji, in Karola Mally-a, tovarnarja v Trziču;

5.) za šolski okraj okolice Ljubljanske gospode: Petra Lassnik-a, zemljišnega posestnika v Ljubljani, in Janeza Nep. Plautz-a v Šiški;

6.) za šolski okraj Litijo gospode: Rudolfa barona Apfaltrern-a v Germadišah, in Antona Roth-a v Gerbenu;

7.) za šol. okraj Logatec gospode: Julija Mayer-ja, zdravnika v Planini, in Janeza Leskovic-a, posestnika v Jelnici;

8.) za šolski okraj Radoljica gospode: Franceta Čarman-a, vojaškega duhovna v Mošnjah in Benjamina Šchuller-ja, tovarnarja v Kropi;

9.) za šolski okraj Novomesto gospode: Janeza Logar-ja, c. kr. nadsodnije svetnika v pokoji in pl. Lehmann-a, c. kr. stotnika v pokoji v Novem mestu;

10.) za šolski okraj Kamnik gospode: Janeza Kecel-na, posestnika v Kamniku, in dr. Makso pl. Wurzbach-a, posestnika v Čišniškem gradu pri Moravčah;

11.) za šolski okraj Črnomelj gospode: Leopolda Gangel-na, posestnika v Metliki, in Danijela Terček-a, prosta komende nemških vitezov v Metliki.

Slavni deželni zbor naj vzame to na znanje, ker predrugačiti ni tega tako več mogoče. (Veselost — Geiterfeit.)

Naš deželni zbor, posebno pa prebivalstvo mesta Ljubljane je tako želelo, da bi se namesto dosedajnih jako slabih prostorov za učiteljsko izobraževalnico postavilo novo poslopje, kar je deželni zbor večkrat zaprosil, in deželni odbor poroča ter naznanja veselo novico, da so presvitali cesar blagovolili dovoliti, da se za združeno pripravnico učiteljev in učiteljic v Ljubljani zida lastno poslopje po predloženih načrtih in da je v to svrhu dovoljenih 165 000 gld. iz državnega zaklada.

Odsek za pregledanje letnega poročila je gotovo ravnal v smislu deželnega zbora, ako nasvetuje predlog 1. ad 33.

Pod št. 34. se poroča, da je deželni šolski svet učiteljem zaukazal, vrediti šolske vrtove in kako naj se pospešujejo, da bodo ti šolski vrtovi koristni. Pa dosti jih je, ki se ne rabijo v ta namen, ampak se rabijo za vse druge reči, kakor se vidi v mnogih krajih. Zato odsek priporoča slavnemu deželnemu zboru predlog 3 ad 34.

Pod daljnimi številkami od 35. do 40. poroča deželni odbor, da so se sklepi deželnega zbora tudi res izvršili. Lani je namreč deželni zbor dovolil, naj se nekoliko knjig »Hrovatove slovnice« in »Žepičevih vaj« revnim učencem podeli. Število ni bilo določeno, ampak se je ta stvar prepustila deželnemu odboru, ki je v ta namen izročil gimnazijskemu vodstvu za uboge učence 40 eksemplarov »Hrovatove slovnice« in 70 eksemplarov »Žepičevih vaj«.

Ravno tako je deželni zbor sklenil, da se stanovnina realkinemu slugi Jerebu poviša na 80 gld. s pridržkom, da tudi ljubljanska mestna občina temu pritrdi. Mestno zastopstvo je to tudi storilo.

Miloščino za Alojzija Malenška je deželni odbor povikšal na 100 gld., ravno tako se je vslišala prošnja Ivane Mašek ter se je dotični odborovi sklep tudi izvršil.

Pod št. 36. se poroča, da je deželna vlada deželnemu odboru izročila ukaz naučnega ministra o organizaciji obrtnijskih nadaljevalnih šol in dotično izvrševalno naredbo.

Gledé vseh teh točkov letnega poročila, in sicer od točke 30. do inkusivno 40., nasvetuje odsek predlog 4.

Deželni glavar:

Želi kdo besede k predlogu 1.? (Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich. — Obvelja. — Angenommen.)

Želi kdo besede k predlogu 2/a.

Poslanec Murnik:

Slavni deželni zbor!

Odsek za letno poročilo predlaga pri točki 30., da se zahvali visokemu ministerstvu za uk in bogočastje zaradi tega, da je ono z ukazom od 31. januarja in 10. maja 1882. l. dovolilo 2 ustanovi po 20 gld. na mesec dvema učenkama v ta namen, da se v Idrijski šoli naučite čipkarije. Ti dve učenki ste: Terezija Černigoy iz Otelce in Terezija Komar iz Soče. Prva je dobila podporo za 6 mesecev, druga pa toliko časa, da se čipkarije nauči. Ali to je v letno poročilo se zaradi tega sprejelo, ker se je deželnemu odboru naznanilo, da je ministerstvo te dve ustanovi dovolilo za podučevanje v čipkariji. Ti dve učenki pa niste Kranjci, in slavno ministerstvo je pri podeljenji teh ustanov imelo le namen, da bi učenki v svoji domačiji podučevali klekljanje čipek in s tem tam ustanovili dotično domačo obrtnijo. Ker pa omenjeni vasi ležite na Goriškem, bi o zahvali za to podporo imel obravnavati deželni zbor v Gorici, ne pa deželni zbor kranjski. Ako se zahvala izreka visokemu ministerstvu za podporo, ki jo dobiva čipkarska šola v Idriji, naj bi se ta zahvala izrekla splošno, ne pa zaradi teh dveh ustanov. Ob enem pa naj bi se prosilo tudi za daljno podporo, mogoče je, da se bo visoko ministerstvo za uk in bogočastje vendar enkrat bolj oziralo na našo deželo, kakor doslej. Ako pogledamo v naše sosednje dežele: Nižje-Avstrijo, Moravsko, Tirolsko i. t. d., vidimo, da je visoko ministerstvo veliko storilo ne le za napravo šol, za hišno in domačo obrtnijo, ampak tudi za obrtnijske šole. Na Kranjskem se je pa v tej reči le malo zgodilo in ko bi ne imeli čipkarske šole v Idriji, bi lahko rekli, da visoko ministerstvo za hišno obrtnijo na Kranjskem ni skoraj nič storilo.

V Domžalah, Mengsi, Trzini je res učil pred nekoliko leti nekaj mesecev strokovnjak pletenje slamnikov, in v Stražiški tkanje blaga iz žime in preje. Obljubilo se je, da pride strokovnjak pregledat razmere obrtnijske v Kamnigoric in Kropi zaradi naprave šole za izde-

lovanje pušk. Priti bi bil imel ta gospod spomladi, ali zdaj je jesen in o tem ni še nič slišati. To je vse, kar se je za hišno obrtnijo doslej storilo. Če se v proračun za leto 1884. ne bo nič postavilo za to reč, se tudi prihodnje leto nič ne bo za povzdigo te obrtnije dobilo.

Iz tega uzroka predlagam, da se predlog odseka za letno poročilo spremeni tako, da se visocemu ministertvu za uk in bogočastje izreče zahvala za podporo, katero daje čipkarski šoli v Idriji.

Deželni glavar:

Želi še kdo govoriti? (Nihče se ne oglasi — Niemand mehr fñh.)

Podelim gospodu poročevalcu sklepno besedo.

Poročevalec Klun:

Ko smo v odseku za pregledovanje letnega poročila o tej zadevi sklepali, smo bili teh misli, da te ustanove ne veljajo samo za učenki, ki ste jih dobili, ampak da veljajo tudi za naše učenke iz Kranjske. Jaz nimam nič zoper to, da se ta predlog preuredi po gospod Murnikovem nasvetu.

Predlog b/a bi še potem glasil tako-le:

«Visokemu ministertvu za uk in bogočastje se za čipkarski šoli v Idriji skoz več let podeljeno podporo izreka zahvala, ob enem se pa naprosi, da naj bi še dalje blagovoljno podpiralo to šolo.»

Deželni glavar:

Prosim gospoda poslanca Murnika, da se izjavi, ali se strinja s to premembo?

Poslanec Murnik:

Jaz se skladam s to premembo.

Deželni glavar:

Tedaj se bo glasovalo. Prosim tiste gospode, ki se strinjajo s predlogom, kakor ga je zdaj gospod poročevalec formuliral, naj blagovolijo vstati. (Obvelja — Angenommen.)

(Predlogi 2/b, 3 in 4, obveljajo brez razgovora — Die Anträge 2/b, 3 und 4, werden ohne Debatte angenommen.)

8.) Ustna poročila finančnega odseka o peticijah:

a) Matija Hiti-ja za pokojnino.

8.) Mündliche Berichte des Finanzausschusses über Petitionen:

a) des Mathias Hiti um Gnadenpension.

Poročevalec dr. Poklukar:

Pomožni učitelj Matija Hiti, zdaj v Velikih Poljanah pri Ribnici, prosi deželni zbor že tretjikrat za neko pokojnino. Prva prošnja je bila uložena 1880. l. in se je rešila s tem: «Dem Gesuche wird keine Folge gegeben.»

Drugo prošnjo je oddal 1881. l. in je za odgovor dobil: «Die Petition wird abgelehnt.»

Po teh neuspešnih prošnjah se je letos obrnil s prošnjo do presvitlega cesarja ter je tej prošnji priložil dolgo vrsto spričeval, pa tudi ta prošnja ni imela dejanskega uspeha. Bila je namreč naučnemu ministertvu izročena, in to jo je vrnilo dež. šolskemu svetu, deželni šolski svét jo je zopet po okrajnem glavarstvu dotičnemu učitelju vrnil s tem, da mu je svobodno prositi posebno podporo ali miloščino pri deželnem zboru, no po postavi, da mu pokojnina ne pripada.

Finančni odsek je pretresal to prošnjo. Prosilec očitvidno po postavi nima pravice zahtevati pokojnine, bodi si iz normalno-šolskega zaklada, bodi si iz kacega drugega zaklada. Toda iz spričeval, katera je prosilec priložil svoje prošnji, je razvidno, da je prosilec zdaj 63 let star in da je vendar dejansko kot pomožni učitelj in oziroma kot organist 40 let služil v deželi in da je v tem trenutku zopet nameščen za pomožnega učitelja v Velikih Poljanah.

Finančni odsek misli, da bi se prosilcu vendar nekoliko podpore za prihodnje leto privolilo, in sicer oziroma na njegovo spričevalo od l. 1856, v katerem se potrjuje, da je bilo njegovo vedenje dobro, v nemškem spričevalu se glasi: «Zobenswerte Fähigkeit im Orgelspielen, unermüdeten Fleiß, gute Methode» i. t. d.; zopet drugo spričevalo od l. 1861., v katerem se potrjuje, da je privatno podučeval: «sehr eifrig, mit gutem Erfolge, sittlich gut, dienstwillig, voller Taft im Vortrage» i. t. d.; na dalje je tudi spričevalo tukaj od 5. maja 1865. l., v katerem se pravi, da je: «als Organist und Privatlehrer seine Pflichten getreu erfüllt hat»; ravno tako se hvali dotični prosilec v spričevalu od l. 1875. iz Šent Mihela, in tudi v spričevalu od l. 1879.

Cela vrsta tacih spričeval je tukaj pri tej prošnji. Tudi v dopisu okrajnega glavarstva Kočevskega od 1879. leta se potrjuje: «daß er mit Anerkennung seines Dienstes entlassen sei.»

Iz zadnje priloge je razvidno, da je zdaj prosilec v Velikih Poljanah kot pomožni učitelj in da dobiva tam 70% najnižje učiteljske plače. Finančni odsek je mislil, da bi se na učitelja, akoravno ni zadovoljil potrebnim izpitom, pa je vendar 40 let morebiti z dobrim uspehom delal, da bi se na tacega učitelja vsaj toliko oziralo, kolikor se ozira na kacega delalca.

Finančni odsek misli, da dohodek od 280 gld., katerega prositelj vživa, ne zadostuje za življenje, posebno če se ozira na to, da ima bolehno ženo in dvoje malih otrok.

Iz tega uzroka nasvetuje finančni odsek: «Slavni deželni zbor naj sklene: Ljudskemu pomočnemu učitelju v Velikih Poljanah pri Ribnici, Matiju Hiti-ju privoli se za leto 1884 podpora 60 gld.»

Poslanec Pakiž:

Slavni deželni zbor! Ker je gospod poročevalec to prošnjo s prilogami tako natančno razjasnil, nimam jaz drugega omeniti, samo bi dostavil nasvet kot pristavek k predlogu finančnega odseka, naj bi se Matiju Hiti-ju,

začasnemu učitelju v Velikih Poljanah, že precej za leto 1883 dala podpora 60 gld. in pa tudi za prihodnji dve leti, kajti, gospôda moja, jaz mislim, da je vsacemu dobro znano, kako naš deželni zbor na take prošnje, iz katerih se potreba razvidi, zmiraj z veseljem v pomoč pride. Učitelj, ki podučuje 40 let, gotovo zasluži podporo, posebno če se ta njegova služba od njegovih predstavljenih oblasti pohvalno priznava. Ta učitelj še danes podučuje, jaz bi tedaj priporočal, da bi mu se podpora po 60 gld. za 3 leta dovolila, in sicer koj od 1883. leta.

(Podpira se — Wird unterstützt.)

Deželni glavar:

Želi še kdo besede? (Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)

Podelim gospodu poročevalcu sklepno besedo.

Poročevalec dr. Poklukar:

Gospod poslanec Pakiž nasvetuje, naj bi se prositelju dala podpora že tekoče leto in se potem podaljšala za l. 1884. in 1885. Jaz v imenu finančnega odseka nisem opravičen, pritrditi temu nasvetu, ker se meni zdi, da bi bilo morebiti za prosilca premalo v prihodnje 60 gld. podpore, ko si ne bo mogel ničesar zaslužiti. Prosilec si služi zdaj 280 gld. na leto, in ako se temu dodá še 60 gld. podpore, mu je vendar le nekoliko olajšano. Jaz mislim, da se bo za učitelje, ki so dobrega, нравnega vedenja, ako so zadovoljili svojim dolžnostim pa jim zahtevani izpiti manjkajo, ker so prestari in niso mogli dobiti stalne službe, da bo za take učitelje vendar treba primerno skrbeti od slučaja do slučaja. Zato mislim, da je nasvet finančnega odseka opravičen, da se mu za l. 1884. podeli podpora 60 gld. Znaprej pa, ako prosilec ne bo mogel več delati in si ničesar zaslužiti, se mu zna primerno pomagati.

Deželni glavar:

Tukaj sta dva predloga, in sicer gospoda poslanca Pakiža in predlog finančnega odseka.

Poslanec Murnik:

Prosim, da se določi, iz ktereга zaklada se bo ta podpora dala.

Poročevalec dr. Poklukar:

Iz deželnega zaklada.

Poslanec Murnik:

Jaz mislim, da ne iz deželnega zaklada, ampak iz zaklada za učiteljske penzije, kar se bo, se ve, ako bo treba, potem poravnalo iz deželnega zaklada.

Deželni glavar:

Naj poprej se bo glasovalo o predlogu gospoda poslanca Pakiža.

Poročevalec dr. Poklukar:

Tukaj je neka nejasnost, gospod Pakiž želi, da se podpora dovoli za tri leta

Poslanec Pakiž:

Za dve leti, in sicer za l. 1883. in 1884.

Poročevalec dr. Poklukar:

To je nov predlog. Jaz kot poročevalec ga ne morem podpirati.

Deželni glavar:

Želi še kedo besede?

Poslanec Murnik:

Prosim, da se glasuje tudi o tem, iz katerega zaklada naj se ta podpora podeli.

Poslanec Klun:

Jaz mislim, da bi se najpoprej glasovalo o predlogu finančnega odseka, kakor je postavljen.

Poslanec Murnik:

Finančni odsek je sklenil, da se podpora podeli iz zaklada pokojninskega za učitelje in jaz sem prav za prav le popravil, kar je gospod poročevalec spregledal.

Poslanec dr. Poklukar:

Jaz se strinjam s tem dostavkom, pojasniti mi je le toliko, da mi je predlog v poročevanje oddan in ni bilo nič povedano, iz katerega zaklada bo ta podpora izplačana. Sicer pa, kakor sem že rekel, se strinjam z dostavkom gospoda poslanca Murnika.

Deželni glavar:

Zdaj se bo glasovalo, in sicer najpoprej o predlogu gospoda Pakiža, kateri predlaga, da se učitelju Matiju Hiti-ju za dve leti dovoli podpora. Tisti gospodje, ki se strinjajo s tem predlogom, naj blagovolijo vstati. (Ne obvelja — Wird abgelehnt.)

Prosim glasovati o predlogu finančnega odseka, kateri se s pristavkom gosp. poslanca Murnika tako-le glasi (bere — liest):

«Ljudskemu pomočnemu učitelju v Velikih Poljanah pri Ribnici, Matiju Hiti-ju, privoli se za leto 1884. podpora 60 gld. iz zaklada pokojninskega za učitelje.» Tisti gospodje, ki se skladajo s tem predlogom, naj blagovolijo vstati. (Obvelja — Angenommen.)

- b) Županstva v Kočevji za podporo tamošnji lesorezni šoli.
- b) Des Gemeindecamtes Gottschee um Subvention für die Holzindustrieschule.

Poročevalec Murnik:

Županstvo mesta Kočevskega obrnilo se je s prošnjo meseca februarja t. l. na deželni odbor, da bi z neko svoto pripomogel tamošnji obrtni šoli za lesorezne izdelke. V prošnji se omenja, da je visoko ministerstvo za uk in bogočastje to šolo dovolilo; pripoveduje, kaj se vse v tej šoli izdeluje. Izdelujejo se palice in razne druge reči. Deželni odbor se je vsled tega, ker nima za take reči dovoljene svote, obrnil na županstvo, naj bi mu nekoliko natančneje poročilo o tej šoli. Županstvo je zadostilo temu pozivu s poročilom od 15. junija 1883. l., ktero je tudi vodstvo te obrtniške šole podpisalo. V tem poročilu se županstvo sklicuje na zadnjo deželno razstavo. Jaz za svojo osebo — mislim pa tudi, da bo vsaki drugi, ki je pregledoval to razstavo, rad potrdil — da je ta obrtniška šola za lesorezne izdelke res velik uspeh pokazala.

Ker ima mestna občina Kočevska ne le za to šolo, nego tudi za spodnjo gimnazijo jako mnogo stroškov, je bil finančni odsek tega mnenja, da je dolžnost deželnega zbora, da za tako koristno šolo tudi nekoliko iz deželnega zaklada dovoli, posebno zavolj tega, ker se je nadjati, da bo vodstvo te šole v prihodnje še večji uspeh imelo.

Predlog finančnega odseka se glasi (bere — liešt):

«Mestni občini Kočevje dovoli se za leto 1884. iz deželnega zaklada 100 gld. podpore za obrtno šolo za lesne izdelke.»

(Obvelja brez razgovora — Wird ohne Debatte angenommen.)

- c) Kleinmayer-ja in Bamberga za podporo za izdavanje slovenskih učnih knjig.

- c) Des Kleinmayer und Bamberg um Subvention zur Herausgabe slovenischer Unterrichtsbücher.

Poročevalec Kersnik:

Jaz imam nalogo poročati o celej vrsti peticij, izmed katerih so večinoma take, ki pridejo kakor lastovke vsako leto, se vrnejo in zopet pridejo. (Veselosť — Šeiterfeit.) Med temi prošnjami se nahaja prošnja založnice Kleinmayer in Bamberg glede podpore 500 gld. za izdavanje slovenskih šolskih knjig.

Založnica Kleinmayer in Bamberg je izdala do zdaj pet učnih slovenskih knjig, in sicer:

Močnik. Aritmetika za nižje gimnazije; Močnik. Geometrija za nižje gimnazije;
Rožek. Latinsko-slovenski slovník;
Kernavner. Vadbe o skladnji latinski;
Lesar. Liturgika.

Tajiti se ne dá, da so te knjige veliko pripomogle k razvitku našega slovenskega šolstva, in se tudi mora reči, da je to podvzetje tega knjigotržca res veliko in zasluži temveč obzira in podpore, ko se ve, da konkurenca ni taka, kakor z nemškimi bukvami, ker slovenske učne knjige se ne sprejemajo po drugih kronovinah, tedaj se jih ne proda toliko kakor nemških, pa vendar morajo izhajati v ravno tisti obliki kakor nemške.

Finančni odsek se je oziral na vse te razloge in predlaga:

Slavni deželni zbor naj sklene:

«Založniku in knjigotržcu Kleinmayer in Bamberg se dovoli za izdavanje slovenskih učnih knjig, in sicer: za fiziko — spisal A. Senekovič, in mineralogijo — spisal Erjavec, subvencija v znesku 500 gld. iz deželnega zaklada.»

Omeniti mi je, da je fizika od Senekoviča že dogotovljena in tudi mineralogija se dogotavlja in se je nadjati, da se bodo te knjige že letos rabile v dotičnih razredih.

(Obvelja brez razgovora — Wird ohne Debatte angenommen.)

- d) Društva dijakov kmetijske višje šole za podporo.

- d) Des Vereines der Studierenden der Bodenculturhochschule um Unterstützung.

Poročevalec Kersnik:

Društvo dijakov kmetijske višje šole prosi za subvencijo. To društvo je že dva- ali trikrat prišlo s prošnjo pred slavno zbornico, ali uslišano ni bilo še nikdar. V tej šoli, kakor je znano, študira več dijakov iz Kranjskega, in navada je, da se za take šole povsod dajejo podpore.

Finančni odsek predlaga:

«Slavni deželni zbor naj sklene: Društvu dijakov višje kmetijske šole dovoli se za leto 1884 subvencija 30 gld. iz deželnega zaklada.»

(Obvelja brez razgovora — Wird ohne Debatte angenommen.)

- e) Društva za oskrbovanje bolnih dijakov na Dunaji za podporo.

- e) Des Wiener Vereines zur Pflege kranker Studierender um Unterstützung.

Poročevalec Kersnik:

Društvo za oskrbovanje bolnih dijakov na Dunaji vživa že veliko let simpatijo deželnega zbora kranjskega. Ono dobiva statuarični donesek gledé vseh dijakov,

kar jih študira iz Kranjskega na Dunaji. Tem dijakom ni treba plačevati letnih doneskov, ker dežela kranjska plačuje poleg teh doneskov že par let letno subvencijo 50 gld., ki so na korist društva gledé naših tam živečih dijakov.

Finančni odsek predlaga:

«Slavni deželni zbor naj sklene: Društvu za oskrbovanje bolnih dijakov na Dunaji se dovoli v podporo za leto 1884 znesek 50 gld. iz deželnega zaklada.»

(Obvelja brez razgovora — Wird ohne Debatte angenommen.)

f) Podpiralnega društva pravnikov na Dunajskem vseučilišči za podporo.

f) Des Vereines zur Unterstützung der Hörer der Rechte an der Wiener Universität um Unterstützung.

Poročevalec Kersnik:

Podpiralno društvo pravnikov na Dunajskem vseučilišči prosi subvencije, katero je tudi že dobivalo. Zadnjo subvencijo je dobilo l. 1882., l. 1883. pa ni prosilo podpore. Po izkazu, katerega smo dobili, je tam 21 dijakov iz Kranjskega. S podporo 30 gld. je bilo društvo jako zadovoljno in tudi letos ne prosi več.

Finančni odsek predlaga:

»Slavni deželni zbor naj sklene:

Podpiralnemu društvu pravnikov na Dunajise dovoli iz deželnega zaklada subvencija 30 gld. za leto 1884.»

(Obvelja brez razgovora — Wird ohne Debatte angenommen.)

Deželni glavar:

Ker o točki g) poročuje drugi gospod poročevalec, prosim, da bi se poprej rešile točke h) in i), o katerih poroča gospod Kersnik.

h) Podpiralnega društva slovanskih vseučiliščnikov v Gradci za podporo.

h) Des Unterstützungsvereines der slavischen Universitätschüler in Graz um Unterstützung.

Poročevalec Kersnik:

Podpiralno društvo slovanskih vseučiliščnikov v Gradci je dobivalo vsako leto od deželnega zbora kranjskega in štajarskega letno subvencijo 100 gld. Leta 1882 in 1883 je slavni deželni zbor znižal to podporo na 50 gld.; kakošni razlogi so bili za to, ne vem, večinoma se je reklo, da se ni dokazalo, koliko je tam kranjskih dijakov. Jaz sem bil tudi ustanovnik te zaklade v Gradci in moram reči, da mi je žal, da je omenjeno društvo prosilo samo za 100 gld., sicer bi jaz bil v finančnem odseku gotovo zagovarjal, da se omenjenemu društvu dá večí znesek. Tako pa, ko društvo ne prosi za več, kakor le za 100 gld., ne morem predlagati večega zneska.

V imenu finančnega odseka tedaj predlagam:

«Slavni deželni zbor naj sklene:

Društvu «Podpiralna zaloga slovanskih vseučiliščnikov v Gradci» se dovoli za leto 1884 podpora v znesku za 100 gld. iz deželnega zaklada.»

(Obvelja brez razgovora — Wird ohne Debatte angenommen.)

i) Društva rudarskih akademikov v Ljubnem za podporo.

i) Des Bergakademiker-Vereines in Leoben um Unterstützung.

Poročevalec Kersnik:

Društvo rudarskih akademikov v Ljubnem prosi že 3 ali 4 leta za podporo. Znano pa je, da dijaki se učeči na tem zavodu niso revni, da niso iz najubožnejših krogov. V letnem poročilu tega društva nikjer se ne nahaja, da bi tudi kranjski dijaki bili deležniki tega društva.

Vsled tega tudi letos finančni odsek ni mogel uslišati te prošnje, ter predlaga:

«Slavni deželni zbor naj sklene:

Prošnja društva rudarskih akademikov v Ljubnem se ne usliši.»

(Obvelja brez razgovora — Wird ohne Debatte angenommen.)

Deželni glavar:

Zdaj pride točka g) na vrsto, katero smo poprej preskočili. Prosim gospoda poročevalca, da o njej poroča.

g) C. Sellak za podporo za izdelovanje čipek v Žireh.

g) Der C. Sellak um Unterstützung für die Spizen-fabrication in Saurach.

Poročevalec Murnik:

Slavni deželni zbor!

Lanskega leta, in sicer 25. septembra, je slavni zbor dovolil županstvu občine Žeri za čipkarski kurz podporo 80 gld. iz deželnega zaklada na prošnjo, katero je županstvo predložilo s to motivacijo, da je predaleč, da bi tamošnji prebivalci hodili v čipkarsko šolo v Idrijo. Letos je pa gospa Sellak vložila prošnjo, v kateri trdi, da je županstvo ves ta kurz njenej skrbi oddalo. Prosilka poroča v prošnji, da je bilo lansko zimo 300 deklet, ki so se učile čipkati in da so v tem času za 10 000 gld. čipek naredile. Bilo bi za dotično šolo zelo težko, če se podpora odtegne. Znano je, da vsaka vrsta čipek ne ugaja na vseh krajih in je treba, da se dekleta izdelovanja tudi novih čipek naučé. Zavolj tega je ta šola zelo potrebna, in vsled tega se prosi, da bi se za zimski kurz leta 1884. dovolilo nekoliko podpore iz deželnega zaklada.

Finančni odsek je razvidel, da je lani podeljena podpora tej šoli plodonosno naložena ter stavlja predlog:

«Slavni deželni zbor naj sklene:

Občini v Žireh se dovoli za leto 1884. iz deželnega zaklada 80 gld. podpore za podučevanje v klekljanji čipek.»

(Obvelja brez razgovora — Wird ohne Debatte angenommen.)

Deželni glavar:

Pridemo zdaj k volitvi odseka od 7 udov za premembo mestnega statuta ljubljanskega.

Prosim listke oddati.

(Po oddanih listkih — Nach Abgabe der Stimmzettel.)

Za skrutinatorje imenujem gospoda Kersnika in Luckmanna.

(Po končanem skrutiniju — Nach Beendigung des Scrutiniums:)

Ich bitte das Resultat des Scrutiniums bekannt zu geben.

Abgeordneter Luckmann:

Für den zu wählenden Ausschuss wurden 25 Stimmzettel abgegeben, und es erhielten alle Stimmen die Herren Abgeordneten: Suflje, Dr. Papež, Dr. Ritter v. Bleiweis, Dr. Barnik, Dr. Dolenec, B. Taufferer und Deschmann.

Es erscheinen also mit je 25 Stimmen diese Herren erwählt.

Landeshauptmann:

Ich bitte den Ausschuss, dass er sich gleich constituire, und ersuche, mir das Resultat bekannt zu geben.

Izvoljeni so: za načelnika gosp. dr. vitez Bleiweis in za njegovega namestnika gospod Deschmann.

Prihodnja seja dež. zbora bo v sredo 3. oktobra ob 10. uri dopoludne. Ako je slavna zbornica zadovoljna, se bo stavilo na dnevni red:

Vtemeljevanje predloga deželnega poslanca gospoda dr. Vošnjaka glede zboljšanja materijelnih razmér kmetskega stanú.

Vtemeljevanje predloga deželnega poslanca gospoda Šukljeja glede naprave poljedelske-, oziroma vinorejske šole na Dolenjskem.

Poročilo verifikacijskega odseka o volitvi deželnih poslancev veleposestva.

Poročilo verifikacijskega odseka o volitvi deželnega poslanca za kmetske občine Črnomelj-Metlika.

Ustno poročilo finančnega odseka o § 11., marg. stev. 6. letnega poročila.

Ustno poročilo finančnega odseka o § 11., marg. stev. 7. letnega poročila.

Ustno poročilo finančnega odseka o zgradbi mostu čez Kolpo pri Vinici.

Ustna poročila finančnega odseka o peticijah: Riharda Dolenca, vodje vino- in sadjerejske šole na Slapu, za remuneracijo; Andreja Lenarčiča, pristava vino- in sadjerejske šole na Slapu, za remuneracijo; Glasbene Matice za podporo; Glasbene Matice za prostor v reduti; gimnazijskega ravnateljstva v Kočevji za podporo ubogim učencem; podpornega društva dijakov v Novem mestu za podporo.

Poročilo finančnega odseka o proračunu zemljiško-odveznega zaklada za l. 1884., in če bo čas:

Poročilo odseka za volilno reformo o prena- redbi deželnega volilnega reda.

Jaz mislim, da bo do srede dosti časa, da bojo odseki pripravili gradiva za obravnavo.

Skleпам sejo.

Seja se konča 30. minut čez 1. uro — Schluss der Sitzung 1 Uhr 30 Minuten.

